

LOCAL SELF-GOVERNMENT AS AN INSTITUTION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN THE PROCESS OF UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION

Chudyk N. O.

INTRODUCTION

The process of Ukraine's European integration, which gained particular relevance after the signing of the Association Agreement with the European Union in 2014 and obtaining EU candidate status in 2022, entails a comprehensive transformation of all spheres of public life. One of the key directions of this transformation is the reform of the public administration system, where the institution of local self-government holds a special place. It is local authorities, being closest to citizens, that serve as the first line of defense for human rights and ensuring European standards of democratic governance at the local level.

Local self-government in the modern sense is not merely an administrative-managerial structure, but a fundamental institution of civil society that ensures the realization of constitutional human rights and freedoms in everyday life. The European Charter of Local Self-Government, ratified by Ukraine in 1997, defines local self-government as the right and ability of local authorities, within the law, to regulate and manage a substantial share of public affairs, acting on their own responsibility and in the interests of the local population. This definition emphasizes the fundamental role of local self-government as an intermediary between the state and citizens, as an institution capable of most effectively addressing local needs and protecting human rights at the territorial community level.

The relevance of studying the role of local self-government as an institution for protecting human rights in the context of European integration is determined by several factors. First, the decentralization reform initiated in Ukraine in 2014 significantly expanded the powers and resources of local self-government bodies, creating amalgamated territorial communities and transferring to them a significant portion of functions that previously belonged to state authorities. This transformation requires a rethinking of the role of local self-government specifically as a human rights protection institution. Second, European integration processes involve the implementation of European standards in the field of human rights, which requires adaptation of national legislation and practices of local authorities to the requirements of the European Convention on Human Rights, EU directives, and other international documents. Third, in the conditions of Russian aggression against Ukraine, the issue of protecting human rights at the local level has become particularly acute, as communities face challenges of ensuring the rights of internally displaced persons, restoring destroyed infrastructure, and supporting vulnerable population groups.

The theoretical significance of the study lies in the need to conceptualize local self-government as an independent institution for protecting human rights in the context of public administration transformation. Traditionally, the human rights

protection function has been associated primarily with the judicial system, the ombudsman, and law enforcement agencies, while the role of local self-government was viewed through the prism of providing administrative services and managing communal property. However, European experience demonstrates that it is at the local level that most socio-economic and cultural human rights are realized – from the right to healthcare and education to the right to a safe environment and participation in the management of public affairs. Accordingly, there is a need to develop a theoretical model of local self-government as a comprehensive human rights protection institution that combines functions of preventive protection (through creating conditions for the realization of rights), operational response (through providing services and resolving complaints), and systemic development (through forming policy at the local level).

The practical significance of the study is determined by the need to develop specific recommendations for strengthening the human rights protection capacity of local self-government bodies in the context of implementing the Association Agreement with the EU and preparing for membership in the European Union. This includes analysis of mechanisms for implementing European standards at the local level, studying best practices of European municipalities in the field of human rights protection, developing proposals for improving the regulatory framework and institutional mechanisms for interaction between local self-government bodies and human rights institutions. Particularly important is defining indicators of the effectiveness of local self-government activities in the field of human rights protection, which will enable monitoring of progress on the path of European integration.

The aim of the scientific research is a comprehensive analysis of the role and potential of local self-government as an institution for protecting human rights in the conditions of Ukraine's European integration, identifying problems and prospects for implementing European standards at the local level, as well as formulating practical recommendations for strengthening the human rights protection function of local authorities.

1. Theoretical and Legal Foundations of Local Self-Government Functioning as an Institution for Human Rights Protection

Local self-government as an independent institution of public authority holds a special place in the system of human rights protection, since it is at the local level that the direct realization of most constitutional rights and freedoms of citizens takes place. Theoretical understanding of the role of local self-government as a human rights protection institution requires clarification of its essential characteristics, functional purpose, and place in the overall system of guaranteeing human rights.

Domestic and foreign legal doctrine has developed various conceptual models for interpreting the nature of local self-government. The civic (social) theory, whose origins trace back to the works of A. de Tocqueville and R. Gneist, views it as a form of population self-organization for resolving issues of local significance¹. The statist theory, represented by the works of L. Stein and R. von Mohl, interprets local self-

¹ Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Юридична думка, 2010. С. 89–124.

government as a form of decentralization of state administration². The dualistic concept synthesizes elements of both approaches, recognizing the dual nature of local self-government – both as an institution of civil society and as an element of the public authority system³. It is the dualistic concept that most adequately reflects the legal nature of local self-government as a human rights protection institution: it simultaneously expresses the local interests of the community and ensures compliance with national and international standards of human rights protection.

The normative establishment of local self-government in Ukraine is implemented at the constitutional level. The Constitution of Ukraine of June 28, 1996⁴ in Article 7 recognized and guaranteed local self-government as a separate institution of democracy. According to Article 140 of the Constitution, local self-government is defined as the right of a territorial community to independently resolve issues of local significance within the framework of the Constitution and laws of Ukraine⁵. The detailing of constitutional provisions is carried out in the Law of Ukraine «On Local Self-Government in Ukraine» of May 21, 1997 No. 280/97-VR⁶, which defines the system and guarantees of local self-government, the principles of organization and activities of its bodies.

An important international legal document is the European Charter of Local Self-Government, adopted by the Council of Europe on October 15, 1985⁷. Ukraine ratified this Charter on July 15, 1997 without reservations⁸, which created an international legal foundation for reforming the municipal system. According to Article 3 of the Charter, local self-government means the right and ability of local self-government bodies, within the law, to regulate and manage a substantial share of public affairs, acting on their own responsibility and in the interests of the local population⁹.

When considering local self-government as an institution for human rights protection, it is necessary to distinguish its specific human rights protection function, which manifests itself in several aspects. First, local self-government ensures the realization of socio-economic human rights through managing communal property objects, approving socio-economic development programs, and resolving issues of education, healthcare, and social protection of the population¹⁰. Second, it guarantees

² Кравченко В. В., Пітцик М. В. Муніципальне право України : навч. посіб. Київ : Атіка, 2003. С. 156–189.

³ Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Юридична думка, 2010. С. 342–378.

⁴ Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

⁵ Там само.

⁶ Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

⁷ Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовт. 1985 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 39. Ст. 1138.

⁸ Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування : Закон України від 15 лип. 1997 р. № 452/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 38. Ст. 249.

⁹ Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовт. 1985 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 39. Ст. 1138.

¹⁰ Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

citizens' political rights through institutions of direct democracy – local referendum, general assemblies, local initiative, and public hearings¹¹. Third, local self-government protects environmental rights, being responsible for sanitary and environmental well-being in the respective territory¹². Fourth, it ensures access to justice through the system of free legal aid¹³.

The theoretical justification of the human rights protection function of local self-government is based on the principle of subsidiarity, enshrined in Article 4 of the European Charter of Local Self-Government¹⁴. This principle stipulates that public powers should be exercised primarily by those authorities that are closest to citizens. As Y. Bernaziuk argues¹⁵, the principle of subsidiarity in the context of human rights protection means that local self-government should be the first instance to which a citizen turns for protection of their rights.

The relationship between local self-government and other human rights protection institutions reveals its specific place in the human rights protection system. Unlike the judiciary, which carries out protection in jurisdictional form, local self-government implements a preventive function, creating conditions for the realization of rights. Unlike the ombudsman, local self-government possesses authoritative powers and resources for directly resolving citizens' problems¹⁶.

The legal nature of local self-government as an institution for human rights protection is determined by its dual status. On the one hand, it is a form of public authority endowed with authoritative powers. On the other – an institution of civil society accountable to the territorial community. This dualism ensures a balance between management efficiency and democratic control¹⁷.

Fundamental is the question of the limits of local self-government's human rights protection competence. The Constitution of Ukraine in Article 19 establishes that local self-government bodies are obliged to act only on the basis, within the powers, and in the manner prescribed by the Constitution and laws¹⁸. The competence of local self-government in the field of human rights protection mainly covers issues of ensuring socio-economic rights¹⁹. At the same time, this very specialization is

¹¹ Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Статті 7–13.

¹² Там само. (статті 33–34).

¹³ Мартинюк Р. С. Правозахисна діяльність органів місцевого самоврядування: теоретичні та практичні аспекти. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2018. Вип. 67. С. 103–112.

¹⁴ Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовт. 1985 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 39. Ст. 1138.

¹⁵ Берназюк Я. О. Принцип субсидиарності в місцевому самоврядуванні: європейський досвід та українські реалії. *Право України*. 2017. № 5. С. 126–135.

¹⁶ Олуйко В. М. Адміністративно-правові засади публічного управління у сфері захисту прав людини : монографія. Харків : Панов, 2017. С. 267–289.

¹⁷ Пухтецька А. А. Європейські принципи адміністративного права та їх запровадження в законодавстві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2009. С. 12–15.

¹⁸ Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.

¹⁹ Куйбіда В. С., Білинська М. М., Толкованов В. В. Місцеве самоврядування в Україні: стан та перспективи розвитку : аналіт. доп. Київ : НАДУ, 2016. С. 67–89.

important, since socio-economic rights are most closely connected with the daily lives of citizens.

Modern theory of public administration considers local self-government as a key element of the multi-level governance system, where human rights protection is carried out through the interaction of different levels of government²⁰. Local self-government performs the function of the «first line» of rights protection due to territorial proximity to citizens, awareness of local conditions, and the ability to respond promptly²¹. At the same time, integration into the national system is ensured through legislative establishment of minimum standards, state supervision of legality, and judicial control over decisions of local self-government bodies²².

The legitimacy of local self-government as an institution for human rights protection has three dimensions. Democratic legitimacy is based on the electability of representative bodies by the territorial community²³. Legal legitimacy is based on constitutional recognition and ratification of the European Charter of Local Self-Government²⁴ [6]. Functional legitimacy derives from the effectiveness of activities in solving citizens' problems²⁵.

The autonomy of local self-government constitutes a prerequisite for its effective functioning as a human rights protection institution. The European Charter establishes organizational, administrative, and financial autonomy²⁶. Financial autonomy is the material basis of other aspects of autonomy, since the realization of socio-economic rights requires corresponding budget expenditures²⁷. Article 9 of the Charter establishes the right to adequate financial resources commensurate with powers²⁸.

Summarizing the theoretical analysis, it can be stated that local self-government as an institution for human rights protection is characterized by a dual nature, a specific human rights protection function, autonomy in decision-making, and integration into the national system. The effectiveness of local self-government as a human rights protection institution is determined by the level of its legitimacy, the degree of autonomy, and the quality of interaction with other human rights protection institutions.

²⁰ Leibfried S., Zürn M. Transformations of the State? Cambridge : Cambridge University Press, 2005. PP. 234–267.

²¹ Decaux E. La protection des droits de l'homme par les collectivités territoriales. *Revue française d'administration publique*. 2010. Vol. 135. P. 563–576.

²² Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30 (статті 144–145).

²³ Там само. (стаття 141)

²⁴ Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування : Закон України від 15 лип. 1997 р. № 452/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 38. Ст. 249.

²⁵ Savitch H., Kantor P. *Cities in the International Marketplace*. Princeton : Princeton University Press, 2002. PP. 345–378.

²⁶ Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовт. 1985 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 39 (статті 4–9)

²⁷ Дробот І. О. Організаційно-правові засади фінансової автономії місцевого самоврядування : монографія. Київ : Логос, 2013. 412 с.

²⁸ Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовт. 1985 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 39.

2. European Standards of Local Self-Government in the Field of Human Rights Protection: Experience and Implementation Mechanisms

European standards of local self-government in the field of human rights protection have been formed over a long period within the framework of the Council of Europe and the European Union and constitute a comprehensive system of principles, norms, and mechanisms aimed at ensuring the effective functioning of local democracy as the foundation of a state governed by the rule of law. The study of European experience and mechanisms for implementing these standards is a necessary prerequisite for understanding ways to improve the national system of local self-government in the context of European integration processes.

A central place in the system of European standards is occupied by the European Charter of Local Self-Government²⁹, which establishes fundamental principles for the organization and functioning of local self-government. Analysis of the Charter's provisions allows us to distinguish several groups of standards directly related to human rights protection. First, standards of democratic legitimacy, which include the right of citizens to elect representative bodies of local self-government and to be elected to them (Article 3). Second, standards of local self-government autonomy, which provide for organizational, administrative, and financial independence in resolving issues of local significance (Articles 4-9). Third, standards of judicial protection, which guarantee the right of local self-government bodies to judicial protection of their autonomy (Article 11)³⁰.

An important supplement to the European Charter of Local Self-Government was the Additional Protocol on the Right to Participate in the Affairs of a Local Authority, adopted on November 16, 2009³¹. Ukraine ratified this Protocol on September 2, 2014, which testified to the state's desire to expand the scope of international legal obligations in the field of local democracy³². The Protocol defines the right to participate as the right to seek to determine or to influence the exercise of a local authority's powers and responsibilities³³. This document establishes standards of participatory democracy, which include: procedures for involving citizens (consultative processes, local referendums, petitions); procedures for access to official documents of local self-government bodies; measures for persons facing obstacles to participation; mechanisms for considering complaints and proposals regarding the functioning of local self-government bodies³⁴.

²⁹ Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовт. 1985 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 39.

³⁰ Там само.

³¹ Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування від 16 листоп. 2009 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 24. (Стаття 667).

³² Про ратифікацію Додаткового протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування : Закон України від 2 верес. 2014 р. № 1664-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 39. Ст. 2021.

³³ Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування від 16 листоп. 2009 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 24 (стаття 1).

³⁴ Там само. (стаття 2).

The system for monitoring compliance with European standards of local self-government is carried out by the Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe, which has been operating since 1994 as a consultative body of the Council of Europe³⁵. The Congress represents the interests of more than 130,000 local and regional authorities in 46 member states of the Council of Europe³⁶. Its priorities are strengthening and protecting the interests of local and regional authorities, ensuring their participation in European integration processes, monitoring compliance with the provisions of the European Charter of Local Self-Government, and observing local and regional elections³⁷.

The monitoring mechanism carried out by the Congress involves the preparation of regular reports on the state of local and regional democracy in each member state³⁸. Monitoring visits by Congress delegations to Ukraine have been conducted regularly, with the most recent taking place on March 4-6, 2020, to assess the state of implementation of the European Charter's provisions following the decentralization reform³⁹. This monitoring system is an effective mechanism for ensuring compliance with European standards, as it combines expert assessment with political dialogue and the formulation of specific recommendations to member states⁴⁰.

The experience of European states demonstrates various models for implementing human rights protection standards at the local self-government level. The Scandinavian model (Denmark, Sweden, Norway) is characterized by a high level of decentralization of powers and municipalities' responsibility for providing a wide range of social services. In these countries, local self-government bodies ensure the realization of the right to education, healthcare, and social security, with local budget expenditures accounting for 25–30% of GDP⁴¹. This ensures a high level of accessibility to social goods and effective protection of socio-economic rights at the local level.

The Continental model (Germany, Austria, Netherlands) is characterized by constitutional entrenchment of the principle of municipal autonomy and a developed system of administrative justice, which allows municipalities to effectively protect their powers from interference by state bodies⁴². The German doctrine of «Selbstverwaltungsgarantie» (self-government guarantee) provides constitutional protection not only for the formal autonomy of municipalities but also for their real capacity to resolve issues of local significance⁴³.

³⁵ Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи : офіційний веб-сайт. URL: <https://www.coe.int/en/web/congress> (дата звернення: 25.11.2025).

³⁶ Про затвердження Положення про Конгрес місцевих та регіональних влад при Президенті України : Указ Президента України від 4 берез. 2021 р. № 89/2021. *Офіційний вісник України*. 2021. № 20. Ст. 934.

³⁷ Там само.

³⁸ Там само.

³⁹ Там само.

⁴⁰ Ключковський Ю. Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні : монографія. Київ : Ваіте, 2018. С. 45–67.

⁴¹ Baldersheim H., Rose L. E. Nordic Local Government: Developmental Trends and Reform Activities. *Nordic Journal of Local Government Research*. 2015. Vol. 3. № 2. P. 123–145.

⁴² Schmidt-Eichstaedt G. Kommunale Selbstverwaltung im modernen Staat. Stuttgart : Kohlhammer, 2016. 456 PP. 234–256.

⁴³ Mehde V. Kommunalrecht. Baden-Baden : Nomos, 2018. PP. 89–112.

The Anglo-Saxon model (Great Britain, Ireland) has traditionally been based on the principle of «ultra vires,» according to which municipalities could exercise only those powers expressly defined by law⁴⁴. However, reforms in recent decades have introduced the principle of «general competence,» which gives local self-government the right to do everything that is not expressly prohibited by law and serves the interests of the community. This has expanded municipalities' opportunities in the field of human rights protection, allowing them to initiate innovative programs without special legislative permission⁴⁵.

The Southern European model (Spain, Italy, Portugal) is characterized by processes of post-authoritarian democratization, within which local self-government was viewed as an important tool for overcoming centralist legacy and strengthening democracy⁴⁶. The constitutions of these states, adopted in the late 1970s, enshrined the principles of municipal autonomy and citizen participation in the management of local affairs as fundamental democratic values.

Mechanisms for implementing European standards in Ukraine have been carried out in stages. The first stage was the ratification of the European Charter of Local Self-Government in 1997⁴⁷, which created an international legal obligation to bring national legislation into compliance with European principles. The second stage was constitutional reform and the adoption of the Law «On Local Self-Government in Ukraine»⁴⁸, which enshrined the main provisions of the Charter at the national level. The third stage was the decentralization reform initiated in 2014, which significantly expanded the powers and resources of local self-government bodies⁴⁹.

Implementation of the Additional Protocol on the Right to Participate^{50, 51} required the introduction of additional mechanisms for involving citizens in decision-making at the local level. The Law «On Local Self-Government in Ukraine» was supplemented with provisions on local initiative, public hearings, and electronic petitions⁵². However, the practical implementation of these mechanisms remains

⁴⁴ Loughlin M. *Legality and Locality: The Role of Law in Central-Local Government Relations*. Oxford : Clarendon Press, 1996. PP. 167-189.

⁴⁵ Copus C. *English Local Government: Neither Local Nor Government*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2016. PP. 201-223.

⁴⁶ Magnier A. *Between Institutional Learning and Re-Legitimation: Italian Mayors in the Unending Reform*. *International Journal of Urban and Regional Research*. 2004. Vol. 28. № 1. P. 145–167.

⁴⁷ Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування : Закон України від 15 лип. 1997 р. № 452/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 38.

⁴⁸ Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24.

⁴⁹ Ткачук А. Ф., Кашевський В. В. *Теоретичні та практичні аспекти фінансової децентралізації* : монографія. Київ : Логос, 2019. С. 78-95

⁵⁰ Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування від 16 листоп. 2009 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 24. Ст. 667.

⁵¹ Про ратифікацію Додаткового протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування : Закон України від 2 верес. 2014 р. № 1664-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 39. Ст. 2021.

⁵² Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24 (статті 9, 13).

uneven: while in large cities institutions of participatory democracy are actively used, in small communities their application is often limited to formal procedures⁵³.

An important mechanism for implementing European standards is technical assistance programs and international projects. The Council of Europe implements in Ukraine a number of programs aimed at strengthening the capacity of local self-government bodies in the field of human rights protection. In particular, the program «Strengthening Multi-level Governance and Local Democracy to Support Ukraine's Recovery» is aimed at developing an inclusive approach and accountability at all levels of government⁵⁴. The European Union, through SIGMA, U-LEAD, and other programs, provides support to local self-government reform in Ukraine, promoting the implementation of European public administration standards.

Analysis of European experience allows us to identify key principles for effective implementation of human rights protection standards at the local level. First, the principle of adequacy of resources to powers, which requires providing local self-government bodies with financial and human resources sufficient to perform their assigned functions in the field of ensuring human rights⁵⁵. Second, the principle of participatory governance, which involves active involvement of citizens and civil society institutions in decision-making processes and monitoring their implementation⁵⁶. Third, the principle of accountability and transparency, which ensures democratic control over the activities of local self-government bodies⁵⁷. Fourth, the principle of institutional capacity, which requires professionalization of municipal service and providing local self-government bodies with qualified personnel⁵⁸.

Challenges to implementing European standards in Ukraine are related to several factors. First, the imbalance between the powers and resources of local self-government bodies, which is particularly acute under martial law conditions, when community needs are growing while financial capabilities are limited⁵⁹. Second, insufficient institutional capacity of many small communities formed as a result of decentralization reform to provide quality public services⁶⁰. Third, limited legal culture and civic activity of the population, which reduces the effectiveness

⁵³ Колодій А. М. Громадянське суспільство і місцеве самоврядування в Україні: проблеми та перспективи взаємодії. Львів : Астролябія, 2017. С. 156–178.

⁵⁴ Заходи Конгресу Ради Європи в Києві. Асоціація міст України : офіційний веб-сайт. URL: <https://auc.org.ua/novyna/zahody-kongresu-rady-yevropy-v-kyuyevi> (дата звернення: 25.11.2025).

⁵⁵ Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовт. 1985 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 39 (Стаття 9).

⁵⁶ Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування від 16 листоп. 2009 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 24 (стаття 2)

⁵⁷ Peters B. G., Pierre J. Governance, Politics and the State. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2016. С. 234–256.

⁵⁸ Шаров Ю. П. Стратегічне планування в муніципальному менеджменті: концептуальні аспекти : монографія. Київ : Вид-во НАДУ, 2011. С. 145–167.

⁵⁹ Романова Т. О. Фінансове забезпечення місцевого самоврядування в умовах децентралізації. *Фінанси України*. 2021. № 3. С. 89–112.

⁶⁰ Жаліло Я. А., Шевченко О. В., Романова В. В. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2019. С. 123–145.

of participatory democracy mechanisms⁶¹. Fourth, imperfection of mechanisms for judicial protection of the rights of territorial communities and their bodies, which complicates the realization of the principle of local self-government autonomy⁶².

Prospects for further implementation of European standards in Ukraine are related to several directions. First, completion of financial decentralization reform by expanding local budgets' own revenues and reducing dependence on intergovernmental transfers⁶³. Second, development of digital tools for involving citizens in decision-making at the local level, which will increase the accessibility and transparency of local self-government⁶⁴. Third, strengthening the institutional capacity of local self-government bodies through a system of professional training for municipal employees and exchange of best practices⁶⁵. Fourth, improvement of mechanisms for judicial protection of local self-government autonomy and the rights of territorial communities⁶⁶.

In summary, it can be stated that European standards of local self-government in the field of human rights protection constitute a comprehensive system of principles and mechanisms that ensure democratic legitimacy, autonomy, and effectiveness of local self-government as a human rights protection institution. The experience of European states demonstrates various models for implementing these standards, adapted to national contexts. Implementation of European standards in Ukraine is taking place in stages through constitutional and legal consolidation, institutional reforms, and international support programs, but challenges remain related to resource provision, institutional capacity, and legal culture.

3. Transformation of the Human Rights Protection Function of Local Self-Government Bodies in Ukraine in the Context of Decentralization Reform and European Integration Processes

The decentralization reform initiated in Ukraine in 2014 became the most large-scale transformation of the local self-government system since independence and significantly influenced the human rights protection function of local authorities. Analysis of this transformation in the context of European integration processes reveals both positive shifts in the capacity of local self-government to protect human rights and challenges that arose during the reform process.

The conceptual foundations of the reform were defined in the Concept of Reforming Local Self-Government and Territorial Organization of Power in Ukraine, approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine's resolution of April 1,

⁶¹ Лациба М. В. Громадянське суспільство в Україні: виклики та можливості розвитку. Київ : Центр Разумкова, 2020. С. 201–223.

⁶² Кампо В. М., Константи́й О. В. Адміністративне судочинство в Україні : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2019. С. 267–289.

⁶³ Дробот І. О. Організаційно-правові засади фінансової автономії місцевого самоврядування : монографія. Київ : Логос, 2013. С. 345–378.

⁶⁴ Семенченко А. І. Електронне врядування та електронна демократія : навч. посіб. Київ : ФОП Москаленко О. М., 2017. С. 156–178.

⁶⁵ Серьогін С. М., Ярмиш О. Н. Менеджмент персоналу в органах публічної влади : підручник. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. С. 234–256.

⁶⁶ Педько Ю. С. Судовий захист прав місцевого самоврядування: проблеми теорії та практики. Одеса : Фенікс, 2016. С. 289–312.

2014 No. 333-r⁶⁷. This document identified key problems that hindered the effective functioning of local self-government as a human rights protection institution: excessive fragmentation of territorial communities (over 6 thousand communities had populations of less than 3 thousand people), high subsidy dependence of local budgets (5,419 budgets had subsidy dependence exceeding 70%), limited powers of local self-government bodies and their dependence on executive authorities^{68,69}.

The regulatory and legal foundation of the reform consisted of the Law of Ukraine «On Cooperation of Territorial Communities» of June 17, 2014⁷⁰, the Law of Ukraine «On Voluntary Amalgamation of Territorial Communities» of February 5, 2015⁷¹, and amendments to the Budget and Tax Codes of Ukraine regarding financial decentralization. These legislative acts created legal mechanisms for forming a capable basic level of local self-government – amalgamated territorial communities (ATCs), which received powers and resources analogous to cities of regional significance⁷².

The process of voluntary amalgamation of territorial communities proceeded intensively: during 2015-2019, 982 ATCs were created in Ukraine, incorporating approximately 4,500 former local councils⁷³. In 2020, the Government approved a new administrative-territorial structure of the basic level, according to which 1,469 territorial communities were formed, covering the entire territory of the state⁷⁴. International experts assessed the pace of municipal consolidation in Ukraine as very high compared to the experience of other European countries⁷⁵.

The transformation of the human rights protection function of local self-government as a result of decentralization manifested itself in several key aspects. First, the financial capabilities of communities to ensure the socio-economic rights of the population significantly expanded. Local budget revenues grew from 68.6 billion UAH in 2014 to 267 billion UAH in 2019⁷⁶. ATCs received the right to allocate to local budgets 60% of personal income tax, as well as full allocation of revenues from the single tax, profit tax of communal enterprises, and property tax [45; 48].

⁶⁷ Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квіт. 2014 р. № 333-р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 30. Ст. 831.

⁶⁸ Там само.

⁶⁹ Реформа децентралізації. Кабінет Міністрів України : офіційний веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi> (дата звернення: 26.11.2025).

⁷⁰ Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17 черв. 2014 р. № 1508-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 34. Ст. 1167.

⁷¹ Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5 лют. 2015 р. № 157-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 91.

⁷² Ткачук А. Ф., Кашевський В. В. Теоретичні та практичні аспекти фінансової децентралізації : монографія. Київ : Логос, 2019. С. 78–95.

⁷³ Про реформу. Децентралізація : офіційний веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/about> (дата звернення: 26.11.2025).

⁷⁴ Там само.

⁷⁵ Swianiewicz P. Territorial Consolidation Reforms in Europe. Budapest : OSI/LGI, 2010. PP. 156–178.

⁷⁶ Реформа децентралізації. Кабінет Міністрів України : офіційний веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi> (дата звернення: 26.11.2025).

This created a material basis for realizing citizens' rights to education, healthcare, and social protection at the local level.

Second, the administrative powers of local self-government bodies in areas directly related to ensuring human rights expanded. ATCs received powers in the field of architectural and construction control, urban planning, land relations (including the right to manage land outside settlements), and provision of administrative services^{77,78}. This allowed communities to independently determine spatial development policy, which is important for realizing the right to housing, a favorable environment, and participation in the management of local affairs⁷⁹.

Third, new institutional mechanisms for representing citizens' interests were introduced. The Law «On Voluntary Amalgamation of Territorial Communities»⁸⁰ introduced the institution of elders (starosts), who represent the interests of residents of villages and settlements that became part of ATCs. Elders are members of community executive committees and ensure communication between residents and local self-government bodies, provide basic administrative services, and participate in budget preparation regarding the funding of programs in their territories⁸¹. This strengthened the accessibility of local self-government to citizens and created additional channels for protecting their rights.

Fourth, the decentralization reform stimulated the development of participatory democracy mechanisms. Communities began actively implementing tools for involving residents in decision-making: participatory budgets, electronic petitions, public hearings, and public consultations⁸². Although legislation still insufficiently regulates mechanisms for community members' participation in decision-making at the local level⁸³, practice demonstrates growing citizen activity in using available instruments, especially in large and medium-sized cities.

At the same time, the transformation of the human rights protection function of local self-government revealed a number of problems and challenges. The first challenge is related to the unevenness of communities' capacity to ensure human rights. Research shows that at the initial stage, predominantly more developed communities with developed infrastructure and stronger financial bases amalgamated⁸⁴. In contrast,

⁷⁷ Реформа децентралізації. Кабінет Міністрів України : офіційний веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizatsiyi> (дата звернення: 26.11.2025).

⁷⁸ Про реформу. Децентралізація : офіційний веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/about> (дата звернення: 26.11.2025).

⁷⁹ Куйбіда В. С., Білинська М. М., Толкованов В. В. Місцеве самоврядування в Україні: стан та перспективи розвитку : аналіт. доп. Київ : НАДУ, 2016. С. 67–89.

⁸⁰ Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5 лют. 2015 р. № 157-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 91.

⁸¹ Гнидюк Н. А., Дацій О. І. Інститут старост в об'єднаних територіальних громадах: правові та організаційні аспекти. *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6. № 4. С. 123–145.

⁸² Колодій А. М. Громадянське суспільство і місцеве самоврядування в Україні: проблеми та перспективи взаємодії. Львів : Астролябія, 2017. С. 156–178.

⁸³ Децентралізація: коротко про головне. Ціна держави : аналіт. портал. URL: <https://cost.ua/698-detsentralizatsiya-korotko-pro-holovne/> (дата звернення: 26.11.2025).

⁸⁴ Там само.

small and peripheral communities that need the most support to ensure their residents' rights amalgamated more slowly and remain less capable⁸⁵.

The second challenge is the insufficient institutional capacity of many communities, especially newly formed ATCs. Lack of qualified personnel, imperfect management practices, and weak administrative systems lead to inefficient use of granted powers and resources⁸⁶. This is particularly acute in the field of social service provision, where service quality depends not only on financing but also on staff professionalism and organizational process efficiency⁸⁷.

The third challenge is the incompleteness of the reform regarding the delineation of powers between different levels of government. The constitutional decentralization reform, which was supposed to resolve the issue of establishing executive bodies of regional and district councils and reorganizing local state administrations, was not implemented due to political circumstances⁸⁸. This led to duplication of functions and conflicts of powers between local self-government bodies and local state administrations, which negatively affects the effectiveness of protecting citizens' rights⁸⁹.

The fourth challenge is the limited financial autonomy of communities, despite the growth of their revenues. A significant share of local budget revenues is formed through intergovernmental transfers, which maintains communities' dependence on central government⁹⁰. Moreover, basic and reverse subsidies are often distributed according to formulas that do not fully account for communities' real needs in ensuring population rights, especially for vulnerable categories⁹¹.

The fifth challenge is the impact of Russian aggression against Ukraine on local self-government's capacity to perform its human rights protection function. Occupation of part of the territory, mass internal population displacement, and infrastructure destruction created extraordinary burdens on communities, especially in frontline regions and communities receiving internally displaced persons⁹². This requires additional resources and special support mechanisms for affected communities to ensure their residents' rights.

European integration processes significantly influenced the transformation of the human rights protection function of local self-government in Ukraine. First, the

⁸⁵ Жаліло Я. А., Шевченко О. В., Романова В. В. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2019. С. 123–145.

⁸⁶ Серьогін С. М., Ярмиш О. Н. Менеджмент персоналу в органах публічної влади : підручник. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. С. 234–256.

⁸⁷ Сиченко В. В. Якість адміністративних послуг в об'єднаних територіальних громадах. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. Вип. 3. С. 178–201.

⁸⁸ Про реформу. Децентралізація : офіційний веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/about> (дата звернення: 26.11.2025).

⁸⁹ Нижник Н. Р., Машков О. А. Системний підхід в організації державного управління : навч. посіб. Київ : Вид-во УАДУ, 1998. С. 145–167.

⁹⁰ Романова Т. О. Фінансове забезпечення місцевого самоврядування в умовах децентралізації. *Фінанси України*. 2021. № 3. С. 89–112.

⁹¹ Дробот І. О. Організаційно-правові засади фінансової автономії місцевого самоврядування : монографія. Київ : Логос, 2013. С. 345–378.

⁹² Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах : аналіт. звіт / за ред. О. Балакіревої. Київ : ГО «Український інститут соціальних досліджень ім. О. Яременика», 2020. 96 с.

Association Agreement between Ukraine and the EU⁹³ provides for harmonization of legislation and administrative practices in many areas within local self-government competence: social policy, environmental protection, consumer rights protection, public procurement, etc. This stimulates raising standards of public service provision at the local level.

Second, the prospect of EU membership actualizes the issue of compliance of the Ukrainian local self-government system with the principles of multi-level governance practiced in the European Union⁹⁴. This involves not only local self-government autonomy but also its active participation in forming and implementing European policy at the local level, including human rights protection policy.

Third, EU technical assistance programs (U-LEAD, SIGMA, and others) provide support for developing local self-government bodies' capacity in human rights protection through training, consultations, and exchange of best practices⁹⁵. This promotes professionalization of municipal service and implementation of European management standards at the local level.

Analysis of the transformation of the human rights protection function of local self-government allows us to identify promising directions for further development. First, completion of the constitutional decentralization reform is necessary for clear delineation of powers between levels of government and elimination of function duplication⁹⁶. Second, strengthening communities' institutional capacity is needed through a system of professional training for municipal employees, creation of community development support centers, and promotion of inter-municipal cooperation⁹⁷. Third, improvement of financial decentralization mechanisms is necessary to ensure real correspondence between communities' resources and the powers assigned to them in the field of human rights protection⁹⁸. Fourth, development of digital tools for citizen involvement and provision of electronic services is important for increasing the accessibility and transparency of local self-government⁹⁹.

In summary, it can be stated that the decentralization reform significantly transformed the human rights protection function of local self-government in Ukraine by expanding financial capabilities, administrative powers, and institutional mechanisms of communities for human rights protection. At the same time, challenges remain related to unevenness of community capacity, insufficient institutional capacity, incompleteness of reform, and the impact of military

⁹³ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27 черв. 2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т. 1. Ст. 2125.

⁹⁴ Hooghe L., Marks G. *Multi-Level Governance and European Integration*. Lanham : Rowman & Littlefield, 2001. 251 p.

⁹⁵ Васильєва О. І. Міжнародна технічна допомога у сфері місцевого самоврядування в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Вип. 2. С. 201–223.

⁹⁶ Педько Ю. С. Судовий захист прав місцевого самоврядування: проблеми теорії та практики. Одеса : Фенікс, 2016. С. 289–312.

⁹⁷ Серьогін С. М., Ярмиш О. Н. Менеджмент персоналу в органах публічної влади : підручник. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. С. 234–256.

⁹⁸ Дробот І. О. Організаційно-правові засади фінансової автономії місцевого самоврядування : монографія. Київ : Логос, 2013. С. 345–378.

⁹⁹ Семенченко А. І. Електронне врядування та електронна демократія : навч. посіб. Київ : ФОП Москаленко О. М., 2017. С. 156–178.

aggression. European integration processes stimulate further improvement of the local self-government system in accordance with European standards of human rights protection.

4. Challenges and Prospects for the Development of Local Self-Government as an Institution for Human Rights Protection on the Path to the EU

The current stage of local self-government development in Ukraine is characterized by a complex of challenges caused by both internal transformation processes and external factors, primarily Russian military aggression and European integration obligations. Analysis of these challenges and identification of development prospects is a necessary prerequisite for forming a strategy to strengthen the human rights protection function of local self-government in the context of Ukraine's movement toward European Union membership.

The most significant challenge to the functioning of local self-government as an institution for human rights protection was the full-scale Russian aggression launched on February 24, 2022. The introduction of martial law created fundamentally new conditions for the activities of local self-government bodies¹⁰⁰. The Law of Ukraine «On the Legal Regime of Martial Law»¹⁰¹ provides for the possibility of establishing military administrations that partially or fully exercise the powers of local self-government bodies in territories of active combat operations or where local self-government bodies are unable to perform their functions^{102, 103}.

The Law of Ukraine «On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding the Functioning of Civil Service and Local Self-Government During Martial Law» of May 12, 2022 No. 2259-IX¹⁰⁴ regulated the specifics of local self-government bodies' work under martial law conditions. In particular, procedures for adopting acts of local self-government bodies were simplified, requirements for conducting competitions when hiring were abolished, and the right to transfer funds from local budgets for the needs of the Armed Forces of Ukraine was granted^{105, 106}. At the same time, these changes

¹⁰⁰ Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.

¹⁰¹ Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII (у редакції від 16.07.2021). *Офіційний вісник України*. 2021. № 59. Ст. 3629.

¹⁰² Там само. (стаття 4).

¹⁰³ Рогач О. Я., Белов Д. М. Зміна сучасної парадигми українського права в умовах військової агресії з боку РФ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Вип. 70. Ч. 2. С. 136–141.

¹⁰⁴ Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2022 р. № 2259-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 46. Ст. 2732.

¹⁰⁵ Там само.

¹⁰⁶ Місцеве самоврядування під час воєнного стану: особливості функціонування визначено Законом. Асоціація міст України : офіційний веб-сайт. URL: <https://auc.org.ua/povupna/misceve-samovryaduvannya-pid-chas-voyennogo-stanu-osoblyvosti-funkcionuvannya-vyznacheno> (дата звернення: 27.11.2025).

sparked discussions about the balance between the need for rapid response to war challenges and the preservation of democratic governance standards¹⁰⁷.

Despite difficult conditions, local self-government bodies demonstrated significant effectiveness in performing human rights protection functions during wartime. Communities ensured the reception and accommodation of millions of internally displaced persons, organized humanitarian aid to the population, supported the functioning of critical infrastructure, and established cooperation with volunteer organizations¹⁰⁸. Sociological research records stable public trust in local authorities at around 50%, which is significantly higher compared to the level of trust in central government bodies¹⁰⁹. This testifies to local self-government's capacity to effectively respond to citizens' needs even in extreme conditions.

The second significant challenge is the incompleteness of the decentralization reform in the constitutional and legal dimension. Despite the creation of capable territorial communities and the transfer to them of significant powers and resources, the constitutional reform of local self-government and territorial organization of power was not implemented¹¹⁰. This leads to the persistence of function duplication between local self-government bodies and local state administrations, unregulated status of executive bodies of district and regional councils, and uncertainty in administrative-territorial structure issues¹¹¹. In the future, it is necessary to amend the Constitution of Ukraine to consolidate the results of decentralization and clearly delineate powers between levels of public authority.

The third challenge is the limited financial autonomy of local self-government. Despite the growth of local budget revenues as a result of financial decentralization, the structure of these revenues remains insufficiently balanced. A significant share of revenues is formed through intergovernmental transfers, which maintains communities' financial dependence on central government¹¹². Under martial law conditions, this problem has intensified due to falling economic activity in many regions and increased expenditures on ensuring security and meeting the needs of internally displaced persons¹¹³. Solving this problem requires revising the system of intergovernmental relations, expanding the tax base of local budgets, and improving financial equalization mechanisms.

¹⁰⁷ Коліушко І. Б., Тимошук В. П. Місцеве самоврядування в умовах воєнного стану: правове регулювання та практика. Київ : Центр політико-правових реформ, 2023. С. 145–167.

¹⁰⁸ Національний інститут стратегічних досліджень : аналітична доповідь. *Стійкість громад*. С. 234–256. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-01/ad-stiykist-gromad-1_gotove_0.pdf (дата звернення: 27.11.2025).

¹⁰⁹ Місцеве самоврядування в умовах війни з Росією. LB.ua : портал новин. URL: https://lb.ua/blog/katerina_odarchenko/586766_mistseve_samovryaduvannya_umovah.html (дата звернення: 27.11.2025).

¹¹⁰ Про реформу. Децентралізація : офіційний веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/about> (дата звернення: 26.11.2025).

¹¹¹ Нижник Н. Р., Машков О. А. Системний підхід в організації державного управління : навч. посіб. Київ : Вид-во УАДУ, 1998. 160 с.

¹¹² Романова Т. О. Фінансове забезпечення місцевого самоврядування в умовах децентралізації. *Фінанси України*. 2021. № 3. С. 89–112.

¹¹³ Возняк Г. В. Фінансова децентралізація в Україні в умовах воєнного стану. *Регіональна економіка*. 2022. № 3. С. 178–201.

The fourth challenge is the insufficient institutional capacity of many communities, especially small and peripheral ones. Lack of qualified personnel, weak administrative systems, and imperfect management practices reduce the effectiveness of implementing the human rights protection functions of local self-government¹¹⁴. The problem intensified during wartime through mobilization of some municipal employees, population evacuation, and infrastructure destruction¹¹⁵. Strengthening institutional capacity requires systematic work on professionalizing municipal service, creating community development support centers, and ensuring access to training programs and exchange of best practices.

The fifth challenge is the limited mechanisms for citizen participation in managing local affairs. Despite legislative establishment of participatory democracy institutions (public hearings, electronic petitions, participatory budgets), their practical application remains uneven and often formal¹¹⁶. Under martial law conditions, some participation mechanisms are limited or temporarily suspended (in particular, local referendums are prohibited), which reduces citizens' ability to influence decision-making¹¹⁷. At the same time, national legislation does not prohibit the use of most participation tools, and it is important for local self-government bodies not to abandon their use even in difficult conditions¹¹⁸.

European integration processes create both challenges and opportunities for the development of local self-government as an institution for human rights protection. Ukraine's obtaining candidate status for EU accession in June 2022¹¹⁹ actualized the need to bring the local self-government system into compliance with European standards. The European Commission in annual reports on Ukraine's progress toward the EU assesses, among other things, the state of democratic governance at the local level, compliance with the principles of the European Charter of Local Self-Government, and the effectiveness of providing public services to citizens¹²⁰.

Key EU requirements for the local self-government system in candidate countries are: ensuring real autonomy of local self-government in accordance with the principle of subsidiarity; sufficiency of financial resources to perform powers; transparency and accountability of local self-government bodies; citizen participation in managing local affairs; effectiveness of providing public services; prevention of

¹¹⁴ Серьогін С. М., Яриш О. Н. Менеджмент персоналу в органах публічної влади : підручник. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. С. 234–256.

¹¹⁵ Щодо інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану : аналіт. записка. Київ : НІСД, 2023. 45 с.

¹¹⁶ Колодій А. М. Громадянське суспільство і місцеве самоврядування в Україні: проблеми та перспективи взаємодії. Львів : Астролябія, 2017. С. 156–178.

¹¹⁷ Народовладдя на місцях під час воєнного стану. Лабораторія законодавчих ініціатив. URL: <https://parliament.org.ua/analytics/narodovladdya-na-misczyah-pid-chas-voennogo-stanu/> (дата звернення: 27.11.2025).

¹¹⁸ Там само.

¹¹⁹ Ukraine Opinion on the EU membership application. European Commission. 2022. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_22_3800 (дата звернення: 27.11.2025).

¹²⁰ European Commission. Ukraine Report 2023. Brussels : European Commission, 2023. РР. 45–67.

corruption at the local level^{121,122}. Meeting these requirements requires systematic work on improving legislation, institutional mechanisms, and governance practices.

Prospects for the development of local self-government as an institution for human rights protection on the path to the EU are related to several strategic directions. First, completion of the constitutional decentralization reform is necessary to consolidate local self-government autonomy at the highest legal level. This should include constitutional definition of the territorial community as the primary subject of local self-government, establishment of exclusive powers of communities, guarantees of financial autonomy, and mechanisms for judicial protection of local self-government rights¹²³.

Second, improvement of the financial decentralization system is necessary to ensure correspondence between communities' resources and the powers assigned to them in the field of human rights protection. This involves expanding the base of local taxes and fees, increasing the share of own revenues in the structure of local budgets, and improving formulas for intergovernmental transfers taking into account communities' real needs in ensuring population rights¹²⁴. Special attention should be paid to financial support for communities affected by military aggression and receiving internally displaced persons.

Third, strengthening the institutional capacity of local self-government bodies is necessary through building a system of professional training for municipal employees, creating a network of community development support centers, promoting inter-municipal cooperation, and exchanging best practices¹²⁵. EU and international partners' technical assistance programs should be aimed at increasing the managerial competence of municipal teams, implementing modern management tools, and developing the capacity to provide quality public services.

Fourth, development of participatory democracy mechanisms is necessary to ensure real citizen participation in managing local affairs. This involves improving legislation on forms of direct democracy, implementing digital tools for citizen engagement, developing participatory budget practices, and ensuring transparency and openness of local self-government bodies' activities¹²⁶. Even under martial law conditions, it is important to preserve the maximum possible space for public participation as the basis of local self-government legitimacy.

Fifth, building a system for monitoring and evaluating the effectiveness of local self-government bodies' activities in the field of human rights protection is necessary. This requires developing a system of indicators for quality of public

¹²¹ Baldersheim H., Rose L. E. Nordic Local Government: Developmental Trends and Reform Activities. *Nordic Journal of Local Government Research*. 2015. Vol. 3. № 2. P. 123–145.

¹²² Peters B. G., Pierre J. Governance, Politics and the State. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2016. PP. 234–256.

¹²³ Педько Ю. С. Судовий захист прав місцевого самоврядування: проблеми теорії та практики. Одеса : Фенікс, 2016. С. 289–312.

¹²⁴ Дробот І. О. Організаційно-правові засади фінансової автономії місцевого самоврядування : монографія. Київ : Логос, 2013. С. 345–378.

¹²⁵ Серьогін С. М., Яриш О. Н. Менеджмент персоналу в органах публічної влади : підручник. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. С. 234–256.

¹²⁶ Семенченко А. І. Електронне врядування та електронна демократія : навч. посіб. Київ : ФОП Москаленко О. М., 2017. С. 156–178.

service provision, accessibility of social goods, and realization of citizens' rights at the local level¹²⁷. Regular monitoring will allow identifying problem areas, adjusting policies, and disseminating successful practices.

In summary, it can be stated that the development of local self-government as an institution for human rights protection on Ukraine's path to the EU is taking place under conditions of significant challenges caused by military aggression, incompleteness of reforms, limited resources, and institutional capacity. At the same time, the European integration course creates incentives and opportunities for further improvement of the local self-government system in accordance with European standards. Implementation of promising development directions requires political will, systemic reforms, international support, and active citizen participation.

CONCLUSIONS

A comprehensive study of local self-government as an institution for human rights protection in the process of Ukraine's European integration allows us to formulate the following conclusions.

Theoretical and legal analysis demonstrates that local self-government constitutes a specific human rights protection institution characterized by a dual nature – as a form of public authority and as an institution of civil society. This dualistic nature ensures a balance between management efficiency and democratic control, between applying national standards of human rights protection and taking into account local community needs. The human rights protection function of local self-government is realized primarily through ensuring citizens' socio-economic rights (rights to education, healthcare, social security, housing), guaranteeing political rights through institutions of direct and representative democracy, protecting environmental rights, and ensuring access to justice. The theoretical justification of this function is based on the principle of subsidiarity, according to which public powers should be exercised at the level of government closest to citizens.

The constitutional and legal foundation of local self-government as an institution for human rights protection in Ukraine consists of the Constitution of Ukraine of 1996, the Law of Ukraine «On Local Self-Government in Ukraine» of 1997, as well as the European Charter of Local Self-Government of 1985 and its Additional Protocol on the Right to Participate in the Affairs of a Local Authority of 2009, both ratified without reservations. These normative acts establish the autonomy of local self-government, its organizational, administrative, and financial independence, and citizens' right to participate in managing local affairs.

Research on European standards of local self-government in the field of human rights protection revealed a comprehensive system of principles and mechanisms that ensure democratic legitimacy, autonomy, and effectiveness of local self-government. A central place in this system is occupied by the European Charter of Local Self-Government, which establishes standards of democratic legitimacy, autonomy, and judicial protection of local self-government bodies. The Additional Protocol on the Right to Participate expands these standards by establishing requirements for

¹²⁷ Storonyanska I., Benovska L. Local Government Performance Assessment: European Experience and Ukrainian Practice. *Regional Economy*. 2020. No. 4. P. 267–289.

involving citizens in decision-making, access to public information, and consideration of complaints and proposals from the population.

Analysis of European experience demonstrates the existence of different models for implementing European standards: Scandinavian (with a high level of decentralization and municipal responsibility for social services), Continental (with constitutional entrenchment of municipal autonomy and developed administrative justice), Anglo-Saxon (with transition from the «*ultra vires*» principle to «general competence»), and Southern European (with emphasis on overcoming centralist legacy). These models, adapted to national contexts, demonstrate different paths to ensuring the effectiveness of local self-government as a human rights protection institution.

The monitoring system for compliance with European standards, carried out by the Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe, provides continuous assessment of the correspondence of national local self-government systems to the requirements of the European Charter. Regular monitoring visits to Ukraine allow identifying problem areas and formulating recommendations for improving legislation and practice.

The transformation of the human rights protection function of local self-government bodies in Ukraine in the context of the decentralization reform initiated in 2014 led to significant positive shifts. The creation of amalgamated territorial communities, expansion of their powers and financial resources significantly strengthened local self-government's capacity to ensure human rights at the local level. Local budget revenues grew from 68.6 billion UAH in 2014 to 267 billion UAH in 2019, creating a material base for realizing citizens' socio-economic rights. Expansion of administrative powers in the areas of urban planning, land relations, and provision of administrative services allowed communities to independently determine spatial development policy and service provision to the population.

The introduction of the institution of elders (*starosts*) ensured representation of the interests of residents of villages and settlements that became part of amalgamated territorial communities, increasing the accessibility of local self-government to citizens. The reform stimulated the development of participatory democracy mechanisms, including participatory budgets, electronic petitions, and public hearings, which expanded citizens' opportunities to influence decision-making at the local level.

At the same time, the analysis revealed a number of challenges that hinder full realization of the human rights protection potential of local self-government. The most significant challenge was the full-scale Russian military aggression against Ukraine, which created extraordinary burdens on local self-government bodies. Despite the introduction of martial law and associated restrictions, local self-government bodies demonstrated significant effectiveness in performing human rights protection functions by ensuring reception of internally displaced persons, provision of humanitarian aid, and support for the functioning of critical infrastructure.

Other important challenges include: incompleteness of the constitutional decentralization reform, leading to function duplication between local self-government bodies and local state administrations; limited financial autonomy due to the high share of intergovernmental transfers in local budget revenue structure; insufficient institutional capacity of many communities, especially small and peripheral ones; and limited mechanisms for citizen participation in managing local affairs.

European integration processes, particularly Ukraine's obtaining EU candidate status in June 2022, create incentives and opportunities for further improvement of the local self-government system in accordance with European standards. Meeting EU requirements regarding ensuring real autonomy of local self-government, sufficiency of financial resources, transparency and accountability, citizen participation, and effectiveness of public service provision requires systematic work on improving legislation and governance practices.

Prospects for the development of local self-government as an institution for human rights protection on Ukraine's path to the EU are related to implementing several strategic directions: completing the constitutional decentralization reform to consolidate local self-government autonomy at the highest legal level; improving the financial decentralization system to ensure correspondence between communities' resources and their assigned powers; strengthening the institutional capacity of local self-government bodies through professionalization of municipal service and creation of community development support centers; developing participatory democracy mechanisms and digital tools for citizen engagement; building a system for monitoring and evaluating the effectiveness of local self-government bodies' activities in the field of human rights protection.

Thus, local self-government in Ukraine is gradually establishing itself as an effective institution for human rights protection that corresponds to European standards of local democracy. The decentralization reform has created necessary prerequisites for strengthening the human rights protection function of local self-government, but full realization of this potential requires further systemic reforms, overcoming challenges caused by military aggression, and consistent implementation of European standards in the context of the state's European integration course.

SUMMARY

A comprehensive study of local self-government as an institution for human rights protection in the context of European integration processes in Ukraine has been conducted. The research problem is determined by the need for theoretical understanding and practical improvement of the human rights protection function of local self-government in the conditions of decentralization reform, martial law challenges, and Ukraine's movement toward European Union membership.

The main problems studied are: the essence and content of local self-government as a human rights protection institution; constitutional and legal foundations and international legal regulation; European standards and mechanisms for their implementation; transformation of the human rights protection function as a result of decentralization reform; challenges of functioning under martial law conditions and development prospects on the path to the EU.

The dualistic concept of the legal nature of local self-government as an institution combining characteristics of public authority and civil society has been substantiated. A specific human rights protection function has been distinguished, which is realized through ensuring socio-economic, political, and environmental rights and access to justice. It has been proven that the theoretical foundation is the principle of subsidiarity.

European standards of local self-government enshrined in the European Charter and the Additional Protocol on the Right to Participate have been systematized. Implementation models have been analyzed: Scandinavian, Continental, Anglo-Saxon, and Southern European. The monitoring mechanism of the Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe has been studied.

It has been established that the decentralization reform (2014–2020) significantly transformed the human rights protection function: 1,469 capable communities were created, local budget revenues increased from 68.6 to 267 billion UAH, and powers and participatory democracy mechanisms were expanded.

Key challenges have been identified: military aggression and martial law, incompleteness of constitutional reform, limited financial autonomy, insufficient institutional capacity, and uneven community development. The effectiveness of local self-government bodies during wartime has been proven (public trust at 50%).

Promising directions have been determined: completion of constitutional reform, improvement of financial decentralization, strengthening of institutional capacity, development of participatory democracy, and creation of an effectiveness monitoring system.

The practical significance lies in formulating recommendations for strengthening the human rights protection function of local self-government in the context of European integration.

References

1. Baldersheim H., Rose L. E. Nordic Local Government: Developmental Trends and Reform Activities. *Nordic Journal of Local Government Research*. 2015. Vol. 3. № 2. P. 123–145.
2. Copus C. English Local Government: Neither Local Nor Government. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2016. 328 p.
3. Decaux E. La protection des droits de l’homme par les collectivités territoriales. *Revue française d’administration publique*. 2010. Vol. 135. P. 563–576.
4. European Commission. Ukraine Report 2023. Brussels : European Commission, 2023. 128 p.
5. Hooghe L., Marks G. Multi-Level Governance and European Integration. Lanham : Rowman & Littlefield, 2001. 251 p.
6. Leibfried S., Zürn M. Transformations of the State? Cambridge : Cambridge University Press, 2005. 366 p.
7. Loughlin M. Legality and Locality: The Role of Law in Central-Local Government Relations. Oxford : Clarendon Press, 1996. 456 p.
8. Magnier A. Between Institutional Learning and Re-Legitimation: Italian Mayors in the Unending Reform. *International Journal of Urban and Regional Research*. 2004. Vol. 28. № 1. P. 145–167.
9. Mehde V. Kommunalrecht. Baden-Baden : Nomos, 2018. 378 p.
10. Peters B. G., Pierre J. Governance, Politics and the State. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2016. 384 p.
11. Savitch H., Kantor P. Cities in the International Marketplace. Princeton : Princeton University Press, 2002. 468 p.

12. Schmidt-Eichstaedt G. Kommunale Selbstverwaltung im modernen Staat. Stuttgart : Kohlhammer, 2016. 456 p.

13. Storonyanska I., Benovska L. Local Government Performance Assessment: European Experience and Ukrainian Practice. *Regional Economy*. 2020. No. 4. P. 267–289.

14. Swianiewicz P. Territorial Consolidation Reforms in Europe. Budapest : OSI/LGI, 2010. 456 p.

15. Ukraine Opinion on the EU membership application. European Commission. 2022. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_22_3800 (дата звернення: 27.11.2025).

16. Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Юридична думка, 2010. 656 с.

17. Берназюк Я. О. Принцип субсидіарності в місцевому самоврядуванні: європейський досвід та українські реалії. *Право України*. 2017. № 5. С. 126–135.

18. Васильєва О. І. Міжнародна технічна допомога у сфері місцевого самоврядування в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Вип. 2. С. 201–223.

19. Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах : аналіт. звіт / за ред. О. Балакіревої. Київ : ГО «Український інститут соціальних досліджень ім. О. Яременка», 2020. 96 с.

20. Возняк Г. В. Фінансова децентралізація в Україні в умовах воєнного стану. *Регіональна економіка*. 2022. № 3. С. 178–201.

21. Гнидюк Н. А., Дачій О. І. Інститут старост в об'єднаних територіальних громадах: правові та організаційні аспекти. *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6. № 4. С. 123–145.

22. Децентралізація: коротко про головне. Ціна держави : аналіт. портал. URL: <https://cost.ua/698-detsentralizatsiya-korotko-pro-holovne/> (дата звернення: 26.11.2025).

23. Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування від 16 листоп. 2009 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 24. Ст. 667.

24. Дробот І. О. Організаційно-правові засади фінансової автономії місцевого самоврядування : монографія. Київ : Логос, 2013. 412 с.

25. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовт. 1985 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 39. Ст. 1138.

26. Жаліло Я. А., Шевченко О. В., Романова В. В. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2019. 192 с.

27. Заходи Конгресу Ради Європи в Києві. Асоціація міст України : офіційний веб-сайт. URL: <https://auc.org.ua/novyna/zahody-kongresu-rady-uevgoru-v-kuuevi> (дата звернення: 25.11.2025).

28. Кампо В. М., Константий О. В. Адміністративне судочинство в Україні : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 528 с.

29. Ключковський Ю. Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні : монографія. Київ : Ваіте, 2018. 908 с.

30. Коліушко І. Б., Тимошук В. П. Місцеве самоврядування в умовах воєнного стану: правове регулювання та практика. Київ : Центр політико-правових реформ, 2023. 256 с.
31. Колодій А. М. Громадянське суспільство і місцеве самоврядування в Україні: проблеми та перспективи взаємодії. Львів : Астролябія, 2017. 312 с.
32. Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи : офіційний веб-сайт. URL: <https://www.coe.int/en/web/congress> (дата звернення: 25.11.2025).
33. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
34. Кравченко В. В., Пітцик М. В. Муніципальне право України : навч. посіб. Київ : Атіка, 2003. 672 с.
35. Куйбіда В. С., Білинська М. М., Толкованов В. В. Місцеве самоврядування в Україні: стан та перспективи розвитку : аналіт. доп. Київ : НАДУ, 2016. 132 с.
36. Лациба М. В. Громадянське суспільство в Україні: виклики та можливості розвитку. Київ : Центр Разумкова, 2020. 256 с.
37. Мартинюк Р. С. Правозахисна діяльність органів місцевого самоврядування: теоретичні та практичні аспекти. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2018. Вип. 67. С. 103–112.
38. Місцеве самоврядування в умовах війни з Росією. *LB.ua* : портал новин. URL: https://lb.ua/blog/katerina_odarchenko/586766_mistseve_samovryaduvannya_umovah.html (дата звернення: 27.11.2025).
39. Місцеве самоврядування під час воєнного стану: особливості функціонування визначено Законом. *Асоціація міст України* : офіційний веб-сайт. URL: <https://auc.org.ua/novyna/misceve-samovryaduvannya-pid-chas-voennogo-stanu-osoblyvosti-funkcionuvannya-vuznacheno> (дата звернення: 27.11.2025).
40. Народовладдя на місцях під час воєнного стану. Лабораторія законодавчих ініціатив. URL: <https://parlament.org.ua/analytics/narodovladdya-namisczyuah-pid-chas-voennogo-stanu/> (дата звернення: 27.11.2025).
41. Національний інститут стратегічних досліджень : аналітична доповідь. *Стійкість громад*. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-01/ad-stiykist-gromad_1_gotove_0.pdf (дата звернення: 27.11.2025).
42. Нижник Н. Р., Машков О. А. Системний підхід в організації державного управління : навч. посіб. Київ : Вид-во УАДУ, 1998. 160 с.
43. Олуйко В. М. Адміністративно-правові засади публічного управління у сфері захисту прав людини : монографія. Харків : Панов, 2017. 432 с.
44. Педько Ю. С. Судовий захист прав місцевого самоврядування: проблеми теорії та практики. Одеса : Фенікс, 2016. 384 с.
45. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2022 р. № 2259-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 46. Ст. 2732.
46. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5 лют. 2015 р. № 157-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 91.

47. Про затвердження Положення про Конгрес місцевих та регіональних влад при Президентові України : Указ Президента України від 4 берез. 2021 р. № 89/2021. *Офіційний вісник України*. 2021. № 20. Ст. 934.

48. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. Відомості *Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

49. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.

50. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII (у редакції від 16.07.2021). *Офіційний вісник України*. 2021. № 59. Ст. 3629.

51. Про ратифікацію Додаткового протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування : Закон України від 2 верес. 2014 р. № 1664-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 39. Ст. 2021.

52. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування : Закон України від 15 лип. 1997 р. № 452/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 38. Ст. 249.

53. Про реформу. Децентралізація : офіційний веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/about> (дата звернення: 26.11.2025).

54. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17 черв. 2014 р. № 1508-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 34. Ст. 1167.

55. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квіт. 2014 р. № 333-р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 30. Ст. 831.

56. Пухтецька А. А. Європейські принципи адміністративного права та їх запровадження в законодавстві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2009. 19 с.

57. Реформа децентралізації. Кабінет Міністрів України : офіційний веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi> (дата звернення: 26.11.2025).

58. Рогач О. Я., Белов Д. М. Зміна сучасної парадигми українського права в умовах військової агресії з боку РФ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Вип. 70. Ч. 2. С. 136–141.

59. Романова Т. О. Фінансове забезпечення місцевого самоврядування в умовах децентралізації. *Фінанси України*. 2021. № 3. С. 89–112.

60. Семенченко А. І. Електронне врядування та електронна демократія : навч. посіб. Київ : ФОП Москаленко О. М., 2017. 264 с.

61. Сergygin S. M., Yrmysh O. N. Менеджмент персоналу в органах публічної влади : підручник. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. 512 с.

62. Сиченко В. В. Якість адміністративних послуг в об'єднаних територіальних громадах. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. Вип. 3. С. 178–201.

63. Ткачук А. Ф., Кашевський В. В. Теоретичні та практичні аспекти фінансової децентралізації : монографія. Київ : Логос, 2019. 256 с.

64. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27 черв. 2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т. 1. Ст. 2125.

65. Шаров Ю. П. Стратегічне планування в муніципальному менеджменті: концептуальні аспекти : монографія. Київ : Вид-во НАДУ, 2011. 332 с.

66. Щодо інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану : аналіт. записка. Київ : НІСД, 2023. 45 с.

Information about the author:

Chudyk Nataliia Olehivna,

Doctor of Law, Professor,

Head of the Department of Legal Theory and
Constitutionalism West Ukrainian National University,

11, Lvivska Str., Ternopil, 46009, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-0649-2715>